

ROZERWANIE (129) *sb n*

o, pierwsze e oraz a jasne, końcowe e pochylone.

sg *N* rozerwanié (34); -é (3), -(e) (31). ◇ *G* rozerwaniã (46); -ã (43), -a (1) *CzahTr*, -(a) (2). ◇ *D* rozerwaniu (4). ◇ *A* rozerwanié (20); -é (3), -(e) (17). ◇ *I* rozerwanim *SkarJedn* (3), rozerwani(e)m (2) *GórnDworz*, *StryjKron*. ◇ *L* rozerwaniu (10). ◇ *pl N* rozerwaniã (8). ◇ *A* rozerwaniã (2).

Sł stp brak, *Cn notuje*, *Linde XVII w. s.v. rozerwać*.

I. Rzeczownik od „rozerwać” i „rozerwać się”: to, że coś zostało rozerwane a. rozerwało się lub doprowadzenie do rozerwania (30) :

1. Zniweczenie lub utrata całości, jedności; diruptio Calep, Cn; divulsio Modrz; dissolutio JanStat (18) : Diruptio – Rozerwanie. *Calep* 328a.

Przen (2) :

W przeciwstawieniu: »złączenie ... rozerwanie« (1): Tych trzech rzeczy złączenie mowie/ mądrości/ obyczaiow ikromności/ y władności/ przynosi zdrowie Rzeczypospolitey/ á rozerwanie/ zarazé y ikázę. *ModrzBaz* 138.

a) Rozszarpanie przez zwierzęta (1) : Ia ísprawie wybawienie owcam moim/ á nie będą więcej, podane ná rozerwanie [*in rapinam Vulg Ez 34/22*] *CzechEp* 331.

a. Uszkodzenie całości fizycznej; conscissura Calep (4) : Conscissura, Ipsa ruptio – Przełup, rozerwanie, rozriśowanie, rozpadlina. *Calep* 244b.

rozerwanie czego (1): á tedy iuż [*czzerwona uryna*] znamionuie bolączkę około wątroby albo około nyrek/ albo rozerwanie żyły wielkiej *FalZioł V* 6v.

α. Powstanie wylomu w murze (1) : niechayżec nie będzie rozerwanie/ áni iákie prowadzenie [*non est ruina maceriae neque transitus*]/ á niechay nie będzie krzyk po vlicách náłznych (*marg*) To iest/ áby nieprzyziaciel nie borzył murow náłznych. (–). *BibRadz Ps* 144/14.

β. Pęknięcie wrzodu i jego zanik [czego] (1) : tym oleiem pomázuy wízelką bolączkę y záłzczérzenie wízelkie (*marg*) Rozerwanie bolączki. (–) *SienLek* 126.

b. Zniweczenie lub utrata jedności społecznej lub politycznej (14) : *StryjKron* 616; Tátárfcy Carzowie miálto symbolum ínop ítrzał związány nošili, áby pámiétáli ítrzec sie rozerwania. *SarnStat* 121, 1099.

rozerwanie czego (1): Rozdział woýfká, rozerwanie mocy téz wielce czyni. *SarnStat* 116.

α. Utrata więzów uczuciowych między ludźmi (5) : bo miedzy złemi ludźmi/ przyziáń być nie może: Ale w tey íworce/ trudno ich więcej ma chodzić/ iedno dwá/ dla zámothánia/ potym rozerwania *GórnDworz M2v*.

rozerwanie czego (3): Wolał Abráhám íynowcowi íwemu Lotowi vftápic y dáleko od niego miefzkác: boiác sie dla íług rozerwania bráterfkiey miłości. *SkarKaz* 209a. *Cf Wyrażenie*.

rozerwanie miedzy kim (1): Acz prawdá zem poczęści iest przyczyná lámá/ Iz sie to rozerwanie sftálo miedzy námá. *HistLan Dv*.

Wyrażenie: »rozerwanie przyziáni« (2): *LibLeg* 11/174; ták sie kázdey do rozerwania przyziáni przyczyny chronił *SkarŻyw* 284.

β. *Wprowadzanie konfliktów (3)* : Książętá możné/ y królowie znáczni/ Schodzą fye w rádę/ chćiwi rozerwánia. *KochPs* 4; *SkarŻyw* 492; Nie widźim iż to dobre náłze ieft/ ábyfmy z káždym w pokoju mieľzkáli/ á rozerwánia y frásunkow z ludźmi nie mieli *SkarKaz* 316a.

2. *Zakłócenie, utrudnienie, wprowadzenie a. powstanie przeszkód (7)* : Bo co ieft przyfłtoynieyfzego/ to zówždy kośćioł Duchem Bożym dobrze íprawiony ítánowi: áby słuźbá Boża bez rozerwánia odpráwowaná była *SkarŻyw* 456; *SkarKaz* 609a.

rozerwanie czego (4): *ModrzBaz* 94v; woleli [pustelnicy] włytki nędze ná puźczy znośić/ y ná źiołkách y korzonkách źiemnych przešťawác: niźli modlitew fwoich rozerwánie w mieľzkánium miedzy ludźmi ćierpieć. *SkarKaz* 609a. Cf *Wyrażenie*.

rozerwanie w czym (1): *ActReg* 133 cf *Szereg*.

Wyrażenie: »rozerwanie myśli, umysłow« (1:1): *SkarŻyw* 593; Sthądźeć więc przychodzi rozerwánie ludzkich vmyfłow/ gdy pożytek z včćiwofciá walkę wiedzie *Phil* H4.

Szereg: »rozerwanie i przekaza« (1): Zaczym [...] wielkie rozerwanie y przekaza, wrzeczach y sprawach wszelakich dziac się musiała *ActReg* 133.

3. *Zerwanie przymierza (1)* :

Wyrażenie: »rozerwanie przymierza« (1): Rátuy ítrapionych ludźi przeľtrzegáiąc fwego/ Pokoju ták iákobyś nie popadł iakiego. Vpadku z rozerwánia przymierza fłownego *CzahTr* Gv.

4. *Spowodowanie lub powstanie strat majątkowych; direptio JanStat [czego] (3)* : Złośliwa żydowfka zdrádá/ [...] nie tylko przećiwko Wierze y ciáłu/ ále téż w rozerwánium máiętności y bránium dóbr pilno pilnuie *SarnStat* 260; *SkarKazSej* 693b [2 r].

II. *Stan, sytuacja wynikła z braku jedności, rozłam (99)* :

a. *O jedności polityczno-terytorialnej (23)* :

α. *Podział na odrębne jednostki państwowe, teź oderwanie jakiejś części [w tym: kogo (1), czego (9)] (10)* : po rozerwánium kroleřtwá Żydowfkiego/ [...] Sezách krol Egipfki [...] kośćioł Salámonow złupił. *BielKron* 265v, 78v marg, 121 marg, 472v [2 r.]; *LeovPrzep* Cv; Práwá różność, ciágnie téż zá sobą rozdwoienié ludu, y rozerwánie ciáła Korony. *SarnStat* 116; *PowodPr* 55.

rozerwanie od czego (2): po rozerwánium Grekow od Włoch/ ítráćili [cesarzowie greccy] zyemię Żydowfką *BielKron* 178; A tám [na sejmie walnym panowie] vráđźili iednořtáynie Alexandrá kłiążę wielkie Litewfkie ná kroleřtwo Polfkie wybrác wywodząc to słuźnemi przyczynam/ iiz [!] gdyby kto iny był krolem niźli Alexánder/ byłoby rozerwánie Polfki od Litwy *BielKron* 401.

β. *Konflikty wewnętrzne, zamieszki, niebezpieczna sytuacja w kraju (13)* : *MycPrz* II C2v; *SkarŻyw* 504; rychło potym niespodziewana smierc niebosczyka Krola wszystkie mysli y rady nasze pomięszála, [...] musiałem zroskazania Pana mego iechac do Polski wtym załasnym [!] rozerwaniu *ActReg* 159; *SarnStat* 121, 1308; [*AktaSejmikPozn* 1587/49].

rozerwanie czego (3): *OrzQuin* Bv; *StryjKron* 375; Nádto námnożyło fię w tym kroleřtwie ludźi złych bárzo/ ktorzy poľmákwawfzy sobie *interregna*, w ktorych mogli o kroleřtwo tárgowác/ y pożytkow fwoich/ z ofzúkánia miľey oyczyzny y rozerwánia iey/ ízúkác/ iefzच्ze nie przešťaiá *SkarKazSej* 659a.

rozerwanie około czego (1): *BielKron* 325 cf »rozerwanie a zamieszanie«.

W przeciwstawieniu: »pokoj ... rozerwanie« (1): Bog wńzechmogący poftawił nád ludźmi pány y fędzie/ áby pokoy był: á rozerwánia ktore ieft wżytkiego zgubą/ nie było. *SkarKazSej* 674b.

Szeregi: »rozerwanie i niesnaska« (1): bo czyni modlitwę Prorok święty przeciw Saulowi/ y przeciw thym czo go podfzczuwáli nań/ mieniąc go być przyczyncą iákiego rozerwánia y niesnarki *LubPs* O3.

»rozerwanie a niestwora« (1): [*panowie wprowadzają ucisk*] áby poddáni ftráćili ferce/ y zá fwoim rozerwánim/ á niestworą/ niebyli pánom potężni. *GórnDworz* Gg6.

»roztyrk i rozerwanie« (2): Ale gđzye káždy w fwą [*stronę*] poydzye/ tám nyerząd/ á zá nim roftyrk y rozerwánye. *KromRozm III* F7v; *OrzQuin* Bv.

»rozerwanie a zamieszanie« (1): A tak w ten czas było wielkie rozerwánie á zámieszánie około Kfięftwa. *BielKron* 325.

b. *O jedności społecznej, tj. między osobami lub grupami; disiunctio, dissidium, distractio Cn (17)* : Było ná ten czas powieści rozmáitych dofyć ále nie pewnych/ iakoby trućinę chćieli zádác Krolowi/ áby go też do miáftá puścić woley nie mieli: ale to nie mogło być/ gdyż też fami w tym rozerwaniu byli w Gdańku. *BielKron* 419v; *BudNT* 14v.

rozerwanie kogo od kogo (1): ále w tym rozerwaniu Stanu Swieckiego od Duchownego/ przyftało Krolowi w milczeniu fłuchác/ y tego co go bárzo boláło. *OrzQuin* D3.

rozerwanie około czego (1): Od tego czáfu [*śmierci Ładziława*] było wielkie rozerwánie około wybieránia Krolow *BielKron* 302v.

rozerwanie między kim (7): Y było rozerwánie między nimi [*faryzeuszami*]. *Leop Ioann* 9/16; *BibRadz Ioann* 10/19; *SarnUzn* B2; *BudNT Ioann* 9/16; fłyfzę iz rozerwánia bywáią między wami *WujNT* 1.Cor 11/19, *Ioann* 7/43, 1.Cor 1/10.

W przén [czego] (1) : Naprzod widźicie rozerwánie wielkie ferc ludzkich/ y potárgánie iedności y miłości y zgody fáfiedzkiej *SkarKazSej* 658b.

Przen (1) : ále Bog fpołu wmiárkował ćiało/ niedoftátecznemu człónkowi/ więtfzą część dawfzy: áby nie było rozerwánie w ćiele/ ále izby iedne człónki o drugich też ftránie miály. *WujNT* 1.Cor 12/25.

a. *Spór, niezgoda, różnica zdań (4)* : Ktemu wielkie nieprzyiazni wwiedli wKoronę zPany postronnemi [...] gdyz privatim nieprzyiazni wielkie były ktore więcej do tego rozerwania droge wśłały *ActReg* 3v; *SkarKaz* 40a.

[*rozerwanie między kim a między kim*: Roku 1576, dnia 14 stycznia, było rozerwanie pospólstwa na ratuszu między pany kupcy a między pany cechy dla strażej, tak nocnej, jako i dziennej. *KronMieszcz* 2.

rozerwanie czyje: Roku 1581, dnia 27 miesiąca kwietnia, we czwartków dzień, było rozerwanie pospólstwa *KronMieszcz* 11, 2.]

Szereg:»rozerwanie ani dysmembracyja« (2): *SarnStat* 117, 120; [Na ty tedy konwokacyi warszawski cokolwiek z prawa i zwyczajów pierwszych konwokacyj jest [...], z chęcią przymujemy, tj. [...] rozerwania ani dyzmembracyi żadny nie czynić *AktaSejmikPozn* 1578/46].

c. *O jedności religijnej (60)* : miał [*cesarz Zygmunt*] bączność ná kościoł Krześciánki/ ktory ná ten czas w wielkim błędzye á rozerwaniu był/ ábowiem trzy Papieżowie w ten czas byli *BielKron*

188, 187v; Bo tá była pierwřza przyczyná tak wielkiego rozerwania/ która z tey takiey hárdości Biřkupow Cárogrockich vřořłá. *SkarJedn* 181; Tak Ruři wiáre S. przářnâ y czyřtâ tym kwálem řtárym rozerwania řzátáńskiego y nienawiřci zákwařili [*Grecy*] *SkarJedn* 230, 62, 80 [2 r.], 111, 169, 207, 329; Láľkę vczyń Pánie [...] áby pogáńřka y Turecka ręká/ Chrzeřciáńřkich národow nieprzemogłá/ áby rozerwania kořciól Boży nie miał *SkarŻyw* 115, 153; *StryjKron* 457 [2 r.]; *OrzJan* 132; *PowodPr* 15, 55.

rozerwanie czego (1): *WujJud* 50v; łami [*władcy rzeczypospolitej*] karáni będą y zgubę řwoię z takich niezgod rozerwania y wiela wiar y ołtářzow/ vczuiâ. *SkarŻyw* 504. Cf »rozerwanie jednořci«, »rozerwanie kořcióła«.

rozerwanie kogo od czego (1): s tey przyczyny było rozerwanie Grekow od Rzymřkiego kořcióła napirwřze *BielKron* 155v.

rozerwanie miedzy kim (2): A wřdy Pan nářz niebořczyk w to vřodźić vmiáľ/ że nigdy do řkodliwego rozerwania/ miedzy niezgodnymi w ierze [!] nieprzyřřło *BiałKaz* Iv; Syn Boży zá to vmářľ [...] / áby miedzy ludźmi rozerwania/ herezyi y kácerřtw/ ktore řá matkâ niezgody y nieřnářkow/ nie było. *SkarKaz* 638b.

rozerwanie czyje (2): *BielKron* 182 marg; PÁtrząc ná fromotne rozerwanie ludu Chrzeřciáńřkiego [...] / káđdy [...] řerdecźnie řię vřalić y záľmućić muři *SkarJedn* A2.

W poľczeniach szeregowych (8): A te niezgody/ rozerwania/ y řekty/ pewnym teź řá znákiem Heretyctwá y fáľřu/ y przekłety Synářogi řzátáńřkiej. *SkarJedn* 21, 148, 153, 155; grzechy nářze/ mocy pogáńřtwu przyczjniáią: niezgody/ rozerwania/ odřzczepieńřtwá Chrzeřciáńřkie y niepořľuřeńřtwo ku Chryřtuřowi/ [...] Turkowi řily dodáią. *SkarŻyw* 560; *ReszPrz* 54; *WujNT* 50; *SkarKaz* 638b.

W przeciwstawieniu: »rozerwanie ... zjednoczenie (a. jednořć)« (2): *SkarŻyw* 92; ná złey wierze Lutherřkiej áľbo Káľwińřkiej/ nie pokoy ále rořterk/ nie iednořć ále rozerwanie [...] / nie pořľuřeńřtwo ále řwa wola rořć muři. *ReszPrz* 184.

Wyrażenia: »rozerwanie heretyckie« (1): Y Cefarzewie Chrzeřciáńřcy/ iáko Grácyany y inni miedzy onym rozmáitym rozerwáním Heretyckim/ te Biřkupy zá Kátholiki y práwowieřne mieli/ ktorzy z Pápieřem řpoľecznořć trzymáli. *SkarJedn* 146.

»rozerwanie jednořci« (3): *SkarŻyw* 504; Tego tedy Páľterzá [*tj. papieřa*] zwierzchnořci [...] / dla rozerwania iednořci záwřze řię przeciwiľi Heretycy *ReszPrz* 185; *LatHar* 621.

»rozerwanie kořcióła, w kořcióle, kořcielne« [*řzyk 10:1*] (6:4:1): *WujJudConf* 242v; Nic/ práwi [*řw. Cyprian i Chryřostom*]/ tak Páná Bogá do gniewu nie pobudza/ iáko rozerwanie Kořcióła iego. *SkarJedn* 5; [*papieř Grzegorz II upominaľ hierarchów wschodnich*] áby onych błędow kácerřkich y rozerwania Kořcióła Bořego/ zániecháli. *SkarJedn* 198, 190, 209, 210, 353; Na on cźás było wielkie rozerwanie w kořcióle Bořym. [...] (*marg*) Rozerwanie w kořcióle Bořym dla dwu przyczyn. (–) *SkarŻyw* 164, 299; *SkarKaz* 40a.

»rozerwanie w wierze« (1): *SkarŻyw* 504 marg cf »rozerwanie i kacerstwo«.

Szeregi: »rozerwanie i kacerstwo« (1): Iáko řię [*Izraelici*] rozerwania w wierze y kácerřtwá bali y karác ie wnet chćieli *SkarŻyw* 504 marg.[*Ponadto w poľczeniu szeregowym 1 r.*]

»rozerwanie albo (i) niezgoda« (2): bez których [*biskupów*]/ iako bez opoki/ wiara by Chrześcijańska wpadać musiała/ rozerwania y niezgod by sie namnożyło *SkarJedn* 113; *SarnStat* 114. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*]

»odstąpienie i rozerwanie« (1): y teras świeżym S. ołmem Zborem cudownieć Pan Bog iako sie rzekło pokazał/ iako mu sie to z iednoczenie [!] podobáło: á odstąpienia y rozerwania kościelnego dłużej cierpieć niechciał *SkarJedn* 353.

»rozerwanie i odszczepieństwo« [*szyk 2:2*] (4): tąż [*apostolską*] sie stolicą od odszczepieństwa y rozerwania [*kościół*] broniał. *SkarJedn* D5v; Nákoniec y stąd baczymy/ że ci prawdziwie rozerwania y odszczepieństwa czynili/ ktorzy mowili/ Iam iest Páwłow/ á ia Apollow. *WujNT* 579, 419; *SkarKazSej* 671. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»rosypanie i rozerwanie« (1): A widzimy przykłady iawnego gniewu Bożego/ iakie vpadki tak wiele krolestw y spustofzenie ziemie Chrześcijańskiej od Turká/ tak zamieszanie dziwnych wymysłów y żałoſne rosypanie y rozerwanie Kościoła Bożego. *WujJudConf* 242v.

»rozerwanie i rozdział« (1): Iedno złe/ swarliwe/ á miłości Pánfkiej máło máiące serce/ szuka z namnieyższych przyczyn rozerwania y rozdziałów. *SkarJedn* 371. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»sekty i rozerwanie« (1): Boby tak [*tj. bez konsyliów*] nigdy nie był koniec swarow/ dyſputácii y pińania [...] áleby záfwe było więcey sekt y rozerwania. *WujNT* 460. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

W przen (1) : drugi rozerwania kámięń/ przez dziewięćset lath/ y dáley záfárzály/ z kościoła swego [*Pan*] wyrzucić raczył *SkarJedn* 312.

Synonim: **II.b.a.** roztarzenie.

Cf **ROZERWAĆ**, [**ROZERWAĆ SIĘ**], **ROZRYWKA**